

Vergaderjaar 2005–2006

30 551

Wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek in verband met verkorting van de adoptieprocedure en wijziging van de Wet opneming buitenlandse kinderen ter adoptie in verband met adoptie door echtgenoten van gelijk geslacht tezamen

Nr. 3

MEMORIE VAN TOELICHTING

Algemeen

Het wetsvoorstel beoogt, door wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, de procedure van eenouderadoptie te verkorten. Daarnaast worden de voorwaarden voor adoptie versoepeld voor zover het gaat om adoptie van een door en tengevolge van kunstmatige bevruchting verwekt kind dat is of wordt geboren binnen de relatie van de ouder en de adoptant. Voorts wordt voorgesteld de Wet opneming buitenlandse kinderen ter adoptie (verder: Wobka) te wijzigen, teneinde adoptie van een buitenlands kind door echtgenoten van gelijk geslacht tezamen mogelijk te maken.

Sinds 1 april 2001 is het mogelijk voor personen van gelijk geslacht met gewone verblijfplaats in Nederland om kinderen met gewone verblijfplaats in Nederland te adopteren (Wet van 21 december 2000 tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (adoptie door personen van hetzelfde geslacht) (Stb. 2001, 10)). Deze wetswijziging opende evenwel niet de mogelijkheid voor echtgenoten van gelijk geslacht met gewone verblijfplaats in Nederland om tezamen een kind ter adoptie uit het buitenland op te nemen. Met het oog op de internationale verhoudingen werd het niet aangewezen geacht adoptie door twee echtgenoten van hetzelfde geslacht te bevorderen (Kamerstukken II 1998–99, 26 673, nr. 3, blz. 2 en 3). Aan artikel 1 van de Wobka werd dan ook aan «echtgenoten» toegevoegd: van verschillend geslacht.

In verschillende overleggen met de vaste commissie voor Justitie van de Tweede Kamer is nadien over openstelling van de Wobka voor opneming van buitenlandse kinderen door paren van gelijk geslacht gesproken. Aan 25 landen van herkomst is gevraagd of men zou willen meewerken aan interlandelijke adoptie door een homopaar en/of, in het geval Nederland interlandelijke adoptie door echtgenoten van gelijk geslacht mogelijk zou maken, dit ten koste zou gaan van de huidige samenwerking, waardoor men minder kinderen ter fine van adoptie naar Nederland zou laten komen. Uit de 16 ontvangen reacties volgt in zijn algemeenheid dat opneming van kinderen ter adoptie door echtgenoten van gelijk geslacht vanuit die landen niet mogelijk is. Uit de reacties blijkt echter ook dat invoering in de Nederlandse wet van de mogelijkheid van adoptie door echtgenoten van gelijk geslacht geen invloed op de huidige samenwerking met Neder-

land zal hebben. Mede naar aanleiding van deze uitkomst heb ik tijdens het algemeen overleg van 9 maart 2005 (Kamerstukken II 2004–05, 28 457 en 26 672, nr. 22) toegezegd de Wobka aldus te zullen wijzigen dat het voor echtgenoten van gelijk geslacht mogelijk wordt om tezamen een buitenlands kind op te nemen ter adoptie. Het wetsvoorstel voorziet in deze wijziging.

Als gevolg van deze wijziging zal het voor deze paren niet meer nodig zijn om eerst een eenouderadoptie te verzoeken om deze, wanneer zij is uitgesproken, te laten volgen door een verzoek tot adoptie door de partner. Voorwaarde is wel dat het land van herkomst een kind beschikbaar stelt voor adoptie door echtgenoten van gelijk geslacht tezamen. Is dit niet het geval, maar staat het land van herkomst wel adoptie door één van de betrokkenen toe, dan voorziet het wetsvoorstel in een verkorting van deze procedure (artikel I, onder B). Op grond van de voorgestelde wijziging kan de eenouderadoptie in Nederland al na één jaar verzorging en opvoeding van het kind door de adoptant, worden uitgesproken. Nadat deze eenouderadoptie is uitgesproken, kan de partner – wanneer hij en de ouder gedurende ten minste één jaar het kind gezamenlijk hebben verzorgd en opgevoed – vervolgens eveneens om adoptie van het kind verzoeken. De voorgestelde wijziging voorziet er aldus in dat de opeenvolgende adopties op aanzienlijk kortere termijn kunnen worden uitgesproken.

Met het oog op de uitkomst van bovengenoemd onderzoek is voornamelijk niet te verwachten dat er een land van herkomst is dat een kind voor opnemings ter adoptie door twee echtgenoten van gelijk geslacht tezamen beschikbaar zal stellen. Zou er een land van herkomst zijn dat kinderen hiervoor beschikbaar stelt, dan is te verwachten dat het slechts om enkele gevallen per jaar zal gaan. In deze gevallen kan een vermindering van de administratieve lasten worden verwacht. Het is in dat geval niet langer nodig dat de partners zich afzonderlijk tot de rechtbank wenden om een adoptie te verzoeken, waardoor een reductie van ongeveer zes uren (gemiddelde reistijd en behandeling van de zaak) kan worden bewerkstelligd.

Naar aanleiding van de motie-Vos c.s. over afstammingsrechtelijke gelijkstelling van kinderen geboren binnen een relatie van twee vrouwen (Kamerstukken II 1999–2000, 26 672/26 673, nr. 9) is onderzocht in hoeverre zoveel mogelijk afstammingsrechtelijke gelijkstelling van kinderen geboren binnen een relatie van twee vrouwen kan worden bevorderd. Indien binnen deze relatie een kind wordt geboren, kan door middel van adoptie door de vrouwelijke partner van de moeder het juridisch ouderschap van deze partner worden gevestigd. Het waarom van de gekozen weg van adoptie is uitvoerig toegelicht in mijn brief van 9 mei 2005 (Kamerstukken II 2004–05, 28 457/26 672, nr. 23). Het wetsvoorstel voorziet erin dat de adoptie van het kind door deze partner reeds ten tijde van de geboorte werking kan hebben. Het is derhalve niet langer nodig dat haar partner – nadat het kind geboren is – eerst drie jaar met de moeder van het kind moet hebben samengeleefd alvorens een verzoek tot adoptie kan worden ingediend (artikel I, onder A). Door adoptie wordt juridisch ouderschap gecreëerd. Het wetsvoorstel voorziet erin dat – evenals bij erkenning van het kind of bij van rechtswege gevestigd ouderschap – het juridisch ouderschap ook in geval van een kind geboren binnen een relatie van twee vrouwen, in een zo vroeg mogelijk stadium en in ieder geval tijdig, namelijk met ingang van de geboorte, kan worden gevestigd.

Artikelen

Artikel I, onder A

Wanneer binnen de relatie van twee vrouwen een kind wordt geboren,

kan door middel van adoptie de familierechtelijke betrekking met de echtgenote, geregistreeerde partner of andere levensgezel van de moeder worden gevestigd. Adoptie doet immers juridisch ouderschap ontstaan. De familierechtelijke banden met de oorspronkelijke ouder(s) worden verbroken; de adoptiefouders zijn voortaan de ouders van het kind. Aan ouder en kind komen alle aan het ouderschap verbonden rechten en plichten toe. Door de adoptie wordt het kind ook opgenomen in de familie van de adoptiefouders.

Artikel 227, tweede lid, tweede volzin, Boek 1 BW vereist dat de partner van de ouder van het kind voorafgaand aan het verzoek tot adoptie drie jaar met deze heeft samengeleefd. Voorgesteld wordt deze samenlevingstermijn van drie jaar te schrappen voor het geval waarin het kind wordt geboren binnen de relatie van de adoptant en de ouder. Dit is het geval indien het kind geboren wordt binnen de relatie van haar moeder en haar vrouwelijke partner. Op die wijze kan de adoptie reeds ten tijde van de geboorte van het kind haar werking hebben (zie in dit verband ook het voorgestelde nieuwe tweede lid van artikel 230).

Het vereiste van een samenlevingstermijn dient ertoe zekerheid te hebben dat er sprake is van een bestendige relatie. Deze termijn wordt gehandhaafd voor het geval waarin de familierechtelijke betrekking met de eerste ouder niet door geboorte, maar door adoptie tot stand zal komen, of voor adoptie door twee personen tezamen. Ook de Wetgevingsadviescommissie van het Landelijk Overleg van Voorzitters van familiesectoren en -units (WAC LOV-F) van de Raad voor de rechtspraak acht het samenlevingsvereiste in de gevallen dat kinderen binnen een andere relatie zijn geboren dan die tussen de moeder en haar vrouwelijke echtgenoot begrijpelijk en vanuit de verantwoordelijkheid van de overheid ten aanzien van minderjarigen terecht¹.

Duidelijkheidshalve wordt nog opgemerkt dat de termijn van samenleving, bedoeld in artikel 227, eerste lid, reeds kan aanvangen op het moment dat de ouder nog adoptant is; dat wil zeggen voordat de eenouderadoptie is uitgesproken. Het is derhalve niet nodig, dat, indien een ouder van het kind die kwaliteit eerst door de adoptie heeft verkregen, vervolgens nog drie jaren moet worden gewacht voordat diens partner het adoptieverzoek kan doen. In de regel zal immers reeds geruime tijd van samenleving sprake zijn geweest.

In artikel 227, vierde lid, wordt voorzien in een versoepeling van de voorwaarden voor adoptie indien het gaat om een kind dat verwekt is door kunstmatige donorbevruchting en een verklaring van de Stichting donorgegevens kunstmatige bevruchting wordt overgelegd, waaruit, uiteraard zonder dat dit tot de donor herleidbaar is, blijkt dat het kind op deze wijze is verwekt (zie in dit verband ook het voorgestelde nieuwe artikel 3a van de Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting, in artikel II). Omdat de positie van de anonieme donor een andere is dan die van de bekende donor of de verwekker en dit bovendien past in de beleving van de betrokkenen bij de kunstmatige bevruchting, kan in deze gevallen toewijzing van het adoptieverzoek uitgangspunt zijn. De mogelijkheid tot afwijzing van de adoptie blijft behouden, ingeval de adoptie kennelijk niet in het belang van het kind is. Overigens dient ook in deze gevallen nog altijd aan de in artikel 228, eerste lid, gestelde voorwaarden te zijn voldaan.

Artikel I, onder B

Voorgesteld wordt in artikel 228, eerste lid, onder f, van Boek 1 BW de verzorgingstermijn bij adoptie door één ouder te verkorten van drie naar één jaar. Daarmee wordt de verzorgingstermijn bij eenouderadoptie gelijkgesteld met de verzorgingstermijn bij adoptie door twee personen tezamen. Paren van gelijk geslacht zijn op deze procedure van eenouderadoptie aangewezen wanneer landen van herkomst geen kinderen voor adoptie door een paar van gelijk geslacht beschikbaar stellen, maar wel

¹ Bijlage(n) ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer.

voor adoptie door één van de partners in zo'n relatie. De partner kan het kind vervolgens, nadat hij en de ouder het één jaar gezamenlijk hebben verzorgd en opgevoed, eveneens adopteren. De voorgestelde wijziging van artikel 227 (artikel I, onder A), brengt mee dat de samenlevingstermijn voor de adoptie door de partner ook reeds vóórdat de eenouderadoptie, dus de eerste adoptie, wordt uitgesproken, kan aanvangen. Aldus wordt bereikt dat deze samenlevingstermijn van drie jaar niet in de weg staat aan een op de eenouderadoptie volgende adoptie door de partner na één jaar gezamenlijke verzorging en opvoeding.

Aldus wordt de totale duur van de twee achtereenvolgende adoptie-procedures aanzienlijk gereduceerd. Op deze wijze wordt bereikt dat met de adoptie door de partner niet jarenlang behoeft te worden gewacht en dat de periode van onzekerheid over de juridische positie van het kind niet langer is dan in het geval van adoptie door twee personen tezamen. Hierbij moet wel in aanmerking worden genomen dat het kind door het land van herkomst beschikbaar is gesteld met het oog op eenouder-adoptie en niet voor adoptie door twee personen van hetzelfde geslacht tezamen. Dit impliceert dat er eerst een eenouderadoptie tot stand moet komen. De familierechtelijke band tussen het kind en de tweede adoptant kan alleen door stiefouderadoptie, dat wil zeggen door een afzonderlijke, op de eenouderadoptie volgende, procedure, tot stand worden gebracht. Handhaving van de verzorgingstermijn van één jaar door de adoptie-ouder en de tweede adoptant tezamen bij adoptie door de partner is daarom aangewezen.

Artikel I, onder C

In artikel 230, nieuw tweede lid, wordt erin voorzien dat indien het kind wordt geboren binnen de relatie van de adoptant en de ouder en de adoptie is verzocht vóór de geboorte van het kind, deze terugwerkt tot het tijdstip van geboorte. Indien de adoptie binnen zes maanden na de geboorte van het kind wordt verzocht werkt zij terug tot het tijdstip van indiening van het verzoek tot adoptie. Bovendien wordt bepaald dat de adoptie kan worden uitgesproken indien de adoptant na indiening van het verzoek is overleden. Op deze wijze kan zoveel mogelijk gelijkstelling met de situatie door erkenning of met van rechtswege door geboorte ontstaan ouderschap worden bereikt. De wijziging van artikel 230 voorziet erin dat de adoptie van het kind door de partner van de ouder tot wie het kind door geboorte in familierechtelijke betrekking is komen te staan, werkt vanaf het moment dat de adoptant een verzoek daartoe heeft ingediend. Degene die de adoptie verzoekt heeft dus, evenals bij erkenning het geval zou zijn, zelf invloed op het moment waarop de adoptie werking heeft. Wordt het verzoek voor de geboorte van het kind ingediend, dan werkt de adoptie terug tot en met het moment van geboorte van het kind. Daarmee, en met de bepaling dat de adoptie ook na het overlijden van de verzoeker nog kan worden uitgesproken, krijgt een voor de geboorte ingediend adoptieverzoek dezelfde rechtsgevolgen als een voor de geboorte gedane erkenning. Met de beperking van de terugwerkende kracht van de adoptie tot verzoeken die uiterlijk binnen zes maanden na de geboorte van het kind zijn ingediend, wordt tegemoet gekomen aan de suggestie van de Raad van State om de uitzonderingen op de adoptie-procedure zo beperkt mogelijk te houden, terwijl de ouder en de partner niettemin voldoende tijd wordt gegund om een verzoek om adoptie – waaraan terugwerkende kracht kan worden verleend – in te dienen. Aan de adoptie wordt geen terugwerkende kracht verleend indien vóór de adoptie reeds familierechtelijke betrekkingen met de verwekker waren gevestigd en deze betrekkingen door de adoptie worden verbroken. Hierbij wordt gedacht aan de situatie waarin de verwekker het kind reeds had erkend.

Artikel II

In verband met de voorgestelde wijziging van artikel 227, vierde lid, wordt in de Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting voorzien in een nieuw artikel 3a op grond waarvan de Stichting donorgegevens kunstmatige bevruchting op verzoek van de ouder een verklaring afgeeft waaruit blijkt dat het kind is verwekt door en ten gevolge van kunstmatige bevruchting zonder dat deze verklaring overigens tot de donor herleidbaar is.

Artikel III

De wijziging van artikel 1 van de Wobka, die het voor echtgenoten van gelijk geslacht mogelijk maakt een buitenlands kind ter adoptie op te nemen, is hiervoor onder Algemeen reeds toegelicht.

De Minister van Justitie,
J. P. H. Donner